

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(14)

Київ 2006

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки і менеджмент

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Ніколенко Ю. В., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилук Ф. М., д-р філос. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Сагач Г. М., д-р пед. наук, проф.

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 29 березня 2006 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 2(14). — 2006. — 196 с. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 966-608-655-7

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки і менеджменту, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 966-608-655-7

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ І МЕНЕДЖМЕНТ	5	Борщ В.В., Осоченко І. В. Методи прийняття рішень у менеджменті	61
Сєвка В. Г., Мальцева М. Ю. Будівельний потенціал як складова розвитку економіки країни	5	Солопенко Р. І., Солопенко Р. Р. Економічне обґрунтування управлінських рішень, пов'язаних із системою кадрового менеджменту транспортного підприємства.....	64
Савельєва Т. М. Проблеми розвитку великих корпоративних структур в економіці України	9	Шульжик Ю. О. Проблема прогнозування динаміки одно- та різномісних об'єктів з нелінійними зв'язками	69
Мамонова Н. В., Москвіна А. О. Про пріоритети створення умов сталого конкуреноспроможності країни	14	Морозова Н. І. Проектна діяльність в організації та структурні зміни в управлінні нею	75
Крочук В. М. Методичні аспекти аудиту доходів і витрат транспортного підприємства	18	Стрельчук А. С., Пенцов О. С. Автоматизовані системи управління в роботі організації державної і недержавної форм власності	81
Нгуєн Тхі Тхань Тінь Основні напрями, механізми і завдання інтеграції В'єтнаму в економічну та фінансову регіональну й світову системи	22	Смерічевська С. В. Інновації в освіті та основні підходи до їх вивчення	85
Бовтрук Ю. А. Валютна інтеграція як сучасна риса розвитку світового господарства	28	ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	89
Гнезділова Н. М. Інтеграційні процеси системи освіти в Україні	34	Маркова С. В., Баран О. В. Українська геополітика: сучасні проблеми і тенденції	89
Бойченко Е. Б. Гендерний аналіз кон'юнктури ринку праці Донецької області	38	Панкевич О. З. Реалізація принципу розподілу влади у США (зовнішньополітичний аспект)	96
Макаровська Т. П. Інформаційна безпека України як передумова її вступу до СОТ	45	Горбатенко І. А. Політологія як чинник консолідації українського суспільства	101
Рябченко І. М., Баранов Ю. В., Гагарін В. В., Хіврич І. Ю., Лаврушко Л. Г. Розробка моделі для вирішення задачі прогнозування	48	Кран А. П. Сутність політичної стабільності: індикатори і функції	107
Дідик Я. М. Використання математичних моделей для планування рекреаційного природокористування ...	51	Шевченко О. М. Військовий потенціал та ядерна програма Пакистану	114
Бараболя В. І., Крутовий Ж. А., Касілова Л. О., Мамонова Н. В. Актуальні напрями вдосконалення вищої освіти в Україні	54	Білошицький С. В. Національні інтереси України в умовах глобалізації світових процесів	120
Мамонов К. А., Савченко М. М. Вибір напрямів цільових методів удосконалення професійної підготовки кадрів на підприємстві	57	Сычева Н. А. Стратегическое планирование избирательной кампании: методологический аспект	126

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2006, вип. 2(14), с. 9–13

Розглянуто теоретичні і практичні аспекти функціонування великих корпоративних структур. Проаналізовано діяльність великих господарчих суб'єктів у постприватизаційний період. Розглянуто вплив зовнішніх негативних чинників на великі державні підприємства і підприємства з державною часткою власності. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності функціонування великих корпоративних структур України.

Реформування української економіки на інноваційних засадах, що є неодмінною умовою зростання її конкурентоспроможності, передбачає оновлення організаційних структур відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку економіки з урахуванням особливостей ринкових перетворень у нашій країні. Зміни, що відбулись у суспільно-економічній системі за останні роки, спричинили істотні перетворення в організації господарської діяльності та появу нових організаційних структур. Водночас масового цілеспрямованого руху до прогресивних організаційних формувань поки що не спостерігається. Це зумовлено низкою причин, зокрема відсутністю чіткої моделі організаційного устрою майбутньої економіки і відповідної державної політики, спрямованої на її впровадження.

Важливою рисою сучасної ринкової економіки є організаційне різноманіття, зумовлене новими інформаційними та технологічними можливостями, що відкриваються світовою глобалізацією. Із загальнотеоретичної точки зору впливає, що не існує жодних форм організації господарської діяльності або структур власності, які б мали абсолютні переваги над усіма іншими. Залежно від конкретних умов кожна з них може бути ефективнішою від інших. У ринковій економіці будь-яка організаційна форма господарювання може знайти свою нішу, де її переваги будуть більш значущими порівняно з недоліками і де вона матиме найкращі результати порівняно з альтернатив-

ними організаційними формами господарювання. Саме цим і пояснюється велике різноманіття форм економічної діяльності.

Але така ситуація не є характерною для перехідних економік. Формування структур власності та відповідних організаційних форм господарювання не було результатом еволюційного процесу та ринкового відбору з позицій ефективності. Навпаки, їх поява зумовлена специфікою приватизаційних процесів, які відбувались у рамках ринкових трансформацій, не завжди пов'язаних із суспільними інтересами та економічною доцільністю. При цьому ігнорувалася відсутність належного інституціонального забезпечення, норм права і організаційних правил. Не було враховано конкретних національно-історичних особливостей та менталітету населення. Внаслідок цього поряд з ефективними організаційними формами господарювання утворились неефективні організаційні структури в економіці.

Раптова зміна соціально-економічного устрою без створення відповідної системи інституціональних засад ускладнила розвиток позитивних економічних процесів і спричинила необґрунтоване руйнування багатьох ланок суспільного відтворення. Пристосування підприємств до ринку не супроводжувалось удосконаленням їх організаційної структури та відповідним розвитком коопераційних зв'язків. Розвал великих виробничих і науково-технічних комплексів, зумовлений помилками у здійсненні демонополізації та при-

ватизації, супроводжувався утворенням слабких господарських суб'єктів.

В економічній літературі, у тому числі вітчизняній, обґрунтовано і багатоаспектно розглянуто процеси функціонування великих корпоративних структур. Значний внесок у формування сучасного розуміння розвитку корпоративних структур зробили такі вітчизняні вчені, як С. Білоусова, П. Буряк, М. Деркач, А. Козаченко, А. Костін, М. Крупка, Г. Паламарчук, О. Паламарчук, Л. Руденко, О. Шевчук та ін. Але недостатньо були висвітлені такі питання, як формування великих корпоративних структур та їх значення в економіці держави та регіону.

Розглянемо засади формування корпоративних структур та з'ясуємо їх вплив на результати діяльності економіки України.

Вихідною позицією трансформування організаційних структур в економіці України має стати її інтеграція в європейську та світову економічні системи, яка супроводжуватиметься посиленням конкуренції вітчизняних та іноземних компаній. У сучасній світовій економіці висока конкурентоспроможність товару є запорукою успіху компанії. У зв'язку з цим компанії витрачають великі кошти на науково-дослідницькі та конструкторські розробки з метою завоювання свого місця на світових ринках [4].

Для забезпечення захисту національних інтересів в умовах посилення глобальної конкуренції необхідно створити конкурентоспроможні на світових ринках модернізовані формування вітчизняних товаровиробників. Особливо важливим є інтеграційне трансформування організаційної будови української економіки, спрямоване на посилення взаємодії її суб'єктів та на об'єднання їх ресурсів. Це відповідає прогресивним тенденціям організаційного розвитку світової економіки, які орієнтуються на нові принципи менеджменту, що передбачають посилення уваги до взаємозв'язку внутрішніх процесів у господарській організації зі змінами у зовнішньому середовищі [2]. Конкурентоспроможність фірми почали безпосередньо пов'язувати з її належністю до тієї чи іншої системи взаємодії підприємств. Якщо раніше ефективність окремої господарської організації визначалася через співвідношення її затрат і результатів, то тепер основним фактором впливу на цю ефективність є взаємодія фірми з контрагентами, тобто інтегрування.

Поширення інтеграційних процесів передбачає насамперед посилення технологічних і відтворювальних взаємозв'язків щодо випуску кінцевої

продукції, об'єднання підприємств з однаковою цілеспрямованістю та створення на цій основі ефективних організаційних структур інтегрованого типу. В умовах перехідної економіки інтеграційна компонента має враховуватися під час реструктуризації окремих підприємств. У свою чергу, об'єднання підприємств має прискорити їх адаптацію до вимог ринку, дасть змогу уникнути прорахунків в умовах ускладнення виробничої та комерційної діяльності, поліпшити ресурсне забезпечення для структурної перебудови виробництва та його технічного переоснащення, а також одержати від інтеграційної взаємодії синергійний ефект, тобто зростання ефективності діяльності внаслідок з'єднання, інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему [6].

За оцінками Світового банку, на декілька основних українських великих корпоративних структур припадає до 80 % експорту 100 найбільших українських компаній-експортерів. Економічне зростання в Україні значною мірою було зосереджене саме у великих корпоративних структурах, які мали можливість "обійти" формальні інститути "завдяки зв'язкам власності, особливим відносинам з органами державної влади, прямому тиску на суди та інші регуляторні інституції". Експерти банку вважають, що така модель "економіки інсайдерів", сформована великими корпоративними структурами, може стати перешкодою для подальшого розвитку України. За своєю природою ця модель не сумісна з чесною конкуренцією, сприяє "непрозорості" та корупції, відштовхує іноземних інвесторів, перешкоджає адаптації української економіки до ринкових умов та ускладнює процеси її інтеграції у світову економіку. Фонд державного майна України посилив боротьбу з порушниками економічної діяльності на приватизованих підприємствах. У 2005 р. було подано 380 судових позовів до приватизованих підприємств, що не виконували прийнятих інвестиційних зобов'язань, з яких уже 87 підприємств повернено до державної власності [14].

Таким чином, невідкладним є питання реформування існуючих корпоративних структур на засадах верховенства права, законності та "прозорості", яке передбачає прийняття відповідних прогресивних законопроектів (зокрема, щодо корпоративного управління та надання інформації). Необхідно перейти від аморфних утворень типу конгломератів (об'єднання підприємств, не пов'язаних між собою виробничими зв'язками) до більш однорідних структур з чіткими організаційно-правовими обмеженнями.

У розвинених країнах в останні десятиліття почали поширюватися нові процеси, зворотні диверсифікації та пов'язані з розформуванням конгломератів, звільненням компаній від непрофільних виробництв і концентрацією зусиль на основних видах діяльності.

Багатогалузеві та багатопрофільні компанії не тільки втрачають рейтинг, а й опиняються поза списку провідних компаній світу [3]. На світових ринках з початку 90-х років ХХ ст. поступово стали домінувати компанії, орієнтовані на стратегію досягнення ефекту економії за рахунок використання своїх ключових ресурсів. При цьому в рамках спеціалізованого розвитку відбувається таке зростання фінансової ефективності, що воно компенсує одночасне збільшення трансакційних витрат [5].

Таким чином, одним із напрямів модернізації організаційних структур в економіці України має стати політика формування в інтегрованих компаніях таких стратегій, що передбачають поглиблення спеціалізації виробництва та виокремлення профільного бізнесу.

Розглянувши теоретичне питання функціонування великих корпоративних структур і проаналізувавши їх практичну діяльність, зазначимо наступне.

Формування ринкових відносин в Україні, яке нині просувається досить швидкими темпами, вимагає від кожного підприємства, особливо від промислового, неймовірно великих зусиль менеджменту і маркетингу, а тому вони потребують підтримки на відповідному рівні у зв'язку зі швидкозмінними умовами. Прикладом відповідності ринковим вимогам у питаннях менеджменту і маркетингу можуть служити виробничі комплекси ЗАТ “Новокраматорський машинобудівний завод”, “Група “НОРД”, “Група “Азовмаш” та ін. Проте таких підприємств у Донецькому регіоні і в Україні небагато.

Особливо у складній економічній ситуації перебуває сьогодні одна із стратегічно важливих галузей України – вугільна промисловість. Переважна більшість шахт, які перетворені в державні відкриті акціонерні товариства (ДВАТ), є збитковими.

Фахівці вважають, що головною причиною кризи у вугледобувній галузі є значне зношення основних засобів у вугільних шахтах. Розглянемо це на конкретних прикладах. Так, на ДВАТ ДП “Шахта “Піонер” зношення основних засобів складає 9,9 %, тобто шахта майже нова, але в 2002 р. збитки становили 2,3 млн грн. На ДП “Шахта

“Центральна” зношення основних засобів складає 67,9 %. Вона також є збитковою (10 млн грн). На ДВАТ “Шахта “Жданівська” і ДВАТ ДП “Шахта “Алмазна” зношення основних засобів становить відповідно 4,9 і 21,8 %, а прибуток сягає відповідно 12 млн і 4,8 млн грн [9].

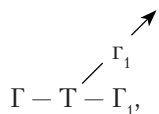
З викладеного можна дійти висновку, що для більшості підприємств вугледобувного комплексу зношення основних засобів не є головним чинником їх збитковості. Однією з основних причин їх неефективної роботи є те, що маркетинг на збиткових шахтах не відповідає сучасним ринковим вимогам. До того ж роботу маркетингових служб виконують посередники. Сам через посередницькі структури відбувається відтік досить великої частини знову створеної вартості, крім цього, тут починається тінізація, тобто приховування прибутків від держави. Зазначимо, що до державних підприємств, або підприємств з державною часткою власності, “прилипли” підприємливі ділки, які відривають ласий шматок прибутку в якості посередників. Отаке переплетення промислово-посередницьких структур деколи настільки значне, що навіть державна влада не може їх зруйнувати.

Як зазначає газета “Бизнес/Финансы”, особливо шкодять посередники вугільній промисловості. Так, вони заробляють на перепродажу вугілля 5–8 % з кожної тонни [8], що становить 400–680 млн грн за рік. Інший приклад: ДХК “Артемвугілля” при собівартості збагаченого вугілля близько 260 грн за тонну продає його за 226 грн через посередницькі фірми “Енерго”, “Європа” [10]. Ще один приклад: Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча використовує кокс, вироблений на ВАТ “Авдєєвський коксохімзавод”, але постачальником цього коксу є посередницька фірма [11].

Звичайно, правоохоронні органи ведуть боротьбу з незаконною підприємницькою діяльністю. Так, у Донецькій області за 2003 р. вони виявили 813 злочинів у паливно-енергетичному комплексі, з яких 373 злочини було здійснено на шахтах за участю посередницьких структур і посадовців [12].

І наступне: подрібнення в ході приватизації під приводом створення конкуренції великих виробничих комплексів не дає бажаних результатів: у розривах ланцюжків одразу створюються фірми-посередники. Якщо розглядати вертикально-інтегрований виробничий комплекс як систему, то фірма-посередник є саме тим елементом, через який відбувається відтік частини знову створеної

вартості. Цей процес можна подати класичною схемою

де Γ — гроші; T — товар; Γ_1 — збільшена спочатку авансована вартість; Γ_1 — частина знову створеної вартості, відтік якої відбувається через посередників. Окрім цього, як пише голова Рахункової палати України В. Симоненко, багато монополій перебувають у плаванні під гаслом пошуку ефективного власника. І поки його немає, від них відокремлюються виробництва, які потім доводять до банкрутства, щоб вигідно “приватизувати”. Тобто відбувається розкрадання того, що створювалося багатьма поколіннями [1].

Якщо подивитися на подрібнення виробничих комплексів з іншого боку, то можна вважати, що це крок до дрібнотоварного виробництва [8]. Світова практика свідчить, що щорічно у розвинених країнах і таких, що розвиваються, стає все більше великих виробничих комплексів, компаній, транснаціональних корпорацій [13]. Характерною особливістю нинішніх великих виробничих комплексів, компаній і корпорацій є те, що вони перестали бути монополіями в колишньому розумінні. Вони вже не монополізують виробництво якогось товару, оскільки це неможливо зробити в умовах світового ринку. Як правило, в галузі діють декілька виробничих комплексів (корпорацій), що конкурують між собою. Вони мають замкнутий (або близький до замкнутого) цикл виробництва. Це виключає можливість впровадження посередницьких структур, а значить, можна мінімізувати витрати виробництва і знову створену вартість спрямувати на розширене відтворення. А це дає можливість поповнювати держбюджет за рахунок податкових надходжень, виплачувати підвищену заробітну платню на таких підприємствах, відкривати нові робочі місця та ін. От чому у розвинених країнах світу великі виробничі комплекси (корпорації) перебувають під захистом держави [7].

Наприклад, у Франції держава наполегливо і послідовно сприяє становленню (коли відбувається злиття або поглинання) великих виробничих комплексів шляхом надання податкових пільг. У ФРН та Японії після Другої світової війни за рішенням Потсдамської конференції великі промислові і фінансові структури цих країн були поділені на декілька самостійних підприємств. Але через деякий час шляхом злиття була віднов-

лена їх потужність. Ці компанії займають провідні позиції у світовій економіці і в наш час (“Сталевий трест”, концерн “Крупна”, групи “Міцубісі”, “Міцуді” та ін.).

Таким чином, світові економічні тенденції спрямовані нині на створення великих виробничих комплексів, транснаціональних корпорацій. При цьому зазначимо, що в зарубіжних країнах, коли формується великий виробничий комплекс (транснаціональна корпорація), антимонопольне законодавство відступає на другий план, а на перше місце висуваються насамперед інтереси держави. Це положення особливо актуальне для України.

Формування великих виробничих комплексів в Україні дасть змогу розв’язати головну проблему: локалізувати негативні явища в різних секторах економіки України і регіонах. Для реалізації цих завдань необхідно:

- Верховній Раді України щонайшвидше прийняти Податковий кодекс, закон “Про корпорації”. Ці законодавчі акти сприятимуть створенню великих корпоративних структур;
- не подрібнювати великі виробничі комплекси, а навпаки — укрупнювати їх методом злиття або поглинання, а на цій основі створювати промислові, фінансово-промислові групи та інші великі господарські структури. Це дасть можливість витіснити посередницькі структури або ж залучити їх до виробничого процесу як структурні підрозділи знов утворюваних великих господарських суб’єктів;
- Верховній Раді України прийняти закон про пільгове оподаткування (на певний період часу) великих виробничих комплексів, що створюються методом злиття або поглинання.

Перелічені пропозиції дадуть змогу природним чином формувати великі виробничі комплекси, стійкі до економічних потрясінь, йти в руслі світових економічних тенденцій, але головне — зруйнувати кримінально-тіньові зв’язки, витіснити посередників.

У сучасних умовах активізація організаційного резерву розвитку економіки України набуває дедалі більшого значення для вирішення актуальних завдань суспільства. Необхідно розробити довгострокову стратегію організаційних перетворень на засадах раціонального поєднання різних типів підприємств з урахуванням вимог науково-технологічного та соціального прогресу. Для цього

потрібно здійснити відповідні наукові дослідження, щоб визначити чітку концепцію розвитку та конкретні шляхи досягнення поставленої мети.

Література

1. Бюджетні кошти — це гроші кожного з нас // Уряд. кур'єр. — 2002. — 26 січ. — С. 5.
2. Вайбер Р. Эмпирические законы сетевой экономики // Пробл. теории и практики управления. — 2003. — № 4. — С. 82–88.
3. Кондратьев В. Макроэкономические проблемы конкурентоспособности России // Мировая экономика и междунар. отношения. — 2001. — № 3. — С. 57.
4. Кочетков Ю. Экономика Латвии в условиях глобализации // Вопр. экономики. — 2005. — № 2. — С. 142.
5. Паламарчук Г., Паламарчук О. Трансформування організаційних структур в економіці України // Економіка України. — 2005. — № 12. — С. 40–46.
6. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. — 3-е изд., доп. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 480 с.
7. Савельев Н. И. Формирование крупных производственных комплексов — главный фактор детенизации экономики в регионе // Экономика: проблемы теории та практики: 36. наук. пр. — Вип. 164. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. — С. 89–94.
8. Савельева Т. М. Сучасна практика корпоративного управління // Схід. — 2001. — № 4. — С. 20–22.
9. Салон "Бизнес/Финансы", "Донбасс-100". — 2003. — 29 мая.
10. Салон "Бизнес/Финансы". — 2003. — 10 апр.
11. Салон "Бизнес/Финансы". — 2004. — 17 апр.
12. Салон "Бизнес/Финансы". — 2004. — 19 нояб.
13. Семенов А. А. Транснациональные корпорации как международно-диверсифицированные экономические системы // Вісн. Донецьк. ун-ту. Сер. В "Економіка і право". — 2000. — № 1–2. — С. 29–33.
14. ФГИУ подал почти 400 исков // Салон "Бизнес / Финансы". — 2006. — № 17, 7 марта.

The ways of improvement of activity of large corporate structures on the basis of introduction of modern methods of management and marketing are offered in the article. It is recommended to form in Ukraine large corporate structures by the method of confluences and absorptions, which corresponds to the world economic tendencies.

Надійшла 6 квітня 2006 р.